

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА
СЕРВИС ИНСТИТУТИ**

Мустакил ИШ

Мавзу: Талаб ва товар таклифи

**Бажарди: ИК-110 гуруҳ талабаси
Султонов Бекназар
Текширди: проф.Абдукаримов Б.А.**

САМАРҚАНД – 2012

Мавзу: Талаб ва товар таклифи

- 1. Эҳтиёж тушунчаси, таркиби, уни ўрганишнинг аҳамияти.**
- 2. Талаб тушунчаси, талабга таъсир қилувчи омиллар.**
- 3. Истеъмол товарларига таклифнинг шаклланиши**
- 4. Истеъмол товарлари таклифини режалаштириш**

1. Эҳтиёж тушунчаси, таркиби, уни ўрганишнинг аҳамияти.

Эҳтиёж тушунчаси инсонни ташқи дунёга бўлган муносабатини билдиради. Эҳтиёж шахс, гуруҳ, умуман жамиятни ҳаёт фаолиятини таъминлайдиган моддий, ижтимоий, руҳий борлиққа бўлган ижтимоий дунёқараши.

Эҳтиёж – инсон онгида шаккланган моддий, маънавий, ижтимоий ва руҳий борлиққа бўлган зарурият.

Эҳтиёж икки хил табиатга эга:

1. Биологик
2. Ижтимоий

Чет эл олимлари (А. Абрахам Маслоу) фикрича инсон эҳтиёжи мураккаб иерархик таркибдан иборат бўлади. Инсон омилини ўрганишда эҳтиёж таркибидан келиб чиқиб, уни аниқлаб, унга мос бошқариш усуллари ишлатилиши керак.

Абрахам Маслоу (1908- 1970) эҳтиёж назариясини, яъни «эҳтиёж пирамидаси» ни ишлаб чиққан. Унинг назариясига биноан инсон эҳтиёжи мураккаб иерархик таркибда тўзилган бўлиб, уни менежерлар аниқлаб ва унга мос усуллар орқали ишлатиши зарур. Унинг фикрича эҳтиёж қуйидагича таснифланади.

1. Базисли – озиқ-овқат, хавф-хатарсизлик, ўзини ижобий баҳолаш ва ҳ.к.
2. Келиб чиққан мето-эҳтиёж – (ҳақиқатга, фаровонлик) ижтимоий ҳаётдаги тартиб ва бирлиги.

Базис, эҳтиёжлар – ўзгармас, доимий.

Келиб чиққан эҳтиёжлар, ўзгарувчан.

Мета – эҳтиёжлар бир хил баҳоланади ва иерархик таркибда тўзилмайди.

Базис эҳтиёжлари иерархик қоида бўйича «пастдан» «юқорига» қараб яъни «моддий»- «маънавий» эҳтиёжларга қараб баҳоланиб борилади:

1. Физиологик ва сиксуал эҳтиёжлар;
2. Экзистинциаль (лот) сўзнинг мазмуни, маънавий қарашни бирламчи деб қараш, идеалистик дунёқарашни англатади.

Бу ерда-яшашни хавсизлиги; эртанги кунга ишонч; ҳаёт тарзини (шароитни) стабиллиги; атрофдаги ижтимоий аҳволни доимийлиги ва тартибга солиниши; меҳнатни, ишни таъминланишига кафилликлиги, тасодикий ҳолатлардан сақланиши ва ҳ.к.

3. Ижтимоий эҳтиёжлар бирор нарсага, кишига яқинлиги, коллективга, гуруҳга, берилиши, бошқаларга ғамхўрлиги, ўзига қаратилган эътиборга муҳтожлик, жамоат ишларида қатнашиш.
4. Эътиборли (престиж) эҳтиёжлар – юқори «мансабдор» кишилар томонидан ҳурматланиши, фаолиятда юқори поғонага кўтарилиши, ишда статус (ҳуқуқи, ўрни, обрўи, эътибори), юқори баҳоланиши, тан олиниш, шахсий хусусиятни тан олиниши.
5. Маънавий эҳтиёжлар – ижодиёт орқали ўз – ўзини танитиш.

Кенгайтирилган такрор ишлаб чиқариш жараёни инсон эҳтиёжи билан тигиз боғлиқ. Чунки ишлаб чиқариш ва истеъмол эҳтиёжни туғдиради, тақсимот билан айрибошлаш эса эҳтиёжни қондирилиш жараёнини тартибга солади.

Эҳтиёж бир томондан такрор ишлаб чиқариш фазаларини натижаси сифатида, иккинчи томондан уларни тебрантирувчи, ҳаракатлантирувчи омил бўлиб ҳисобланади.

Такрор ишлаб чиқариш жараёнида эҳтиёж туғилади, қондирилади, йўқолади ва янгидан яралади. Шу сабабли эҳтиёж талаб категорияси талаб орқали ўрганилади ва прогноз қилинади. Талаб орқали инсонларнинг эҳтиёжи намоён бўлади.

Умуман жамият миқёсида биологик эҳтиёжлар ҳақиқатда иерархик тўзилишдан иборат бўлиб, уларни сон ва сифат жиҳатдан ўлчаш мумкин.

Ушбу нуқтаи назардан эҳтиёжни қуйидагича тавсифлаш мумкин:

Абсолют эҳтиёж – иерархияда биринчи даражадаги эҳтиёж – озиқ – овқат, ноозиқ-овқат, уй – жой, маънавий, ахборотларга ва ҳ.к.

Ҳақиқий эҳтиёжлар – иккинчи даражада; нисбий характерга эга бўлиб, жамиятда мавжуд ёки ишлаб чиқариши мумкин бўлган нарсалар, реал истеъмол буюмлари.

Сотиб олиш қобилиятига эга бўлган эҳтиёж – учинчи даражада – булар бор моддий ва товар ресурслари ҳамда аҳолининг пул даромадлари билан чегараланган бўлади.

Бу эҳтиёж талабда ўз аксини топади.

2.Талаб тушунчаси, талабга таъсир қилувчи омиллар, уни ўрганиш ва прогнозлаш усуллари.

Талаб иқтисодий категория бўлиб икки томонлама характерга эга.

Биринчидан – сотиб олиш қобилиятига эгаллиги.

Иккинчидан – истеъмол характерига эгаллиги.

Талаб эҳтиёжни намоён бўлиш шакли сифатида конкрет маҳсулотни сони ва сифатига қаратилади, яъни конкрет истеъмол қиймат қаратилади.

Сотиб олиш қобилияти нуқтаи назардан талаб бозорининг элементи бўлиб, қандайдир миқдордаги пул ҳажмини билдиради.

Талаб – пул билан таъминланган эҳтиёжни шаклидир.

Талаб – пул билан таъминланган эҳтиёж шакли сифатида учта турга

бўлинади:

1. Қондирилган – аҳолига зарур бўлган, унинг сотиб олиш қобилиятига яраша истеъмол товарлари ва хизмат билан таъминланиши:

2. Қондирилмаган – товарлар ва хизматларни етишмаслиги, дефитцит.

3. Шаклланаётган – истеъмолчилар томонидан товарларва хизматларга қўйилаётган (хусусиятига, сифатига, ташқи кўринишига ва ҳ.к.) янги талаблар мажмуаси.

Талабга кўп омиллар таъсир қилади. Улар ҳар хил бўлиб, бутун бир тизимдан иборатдир. Улар қуйидаги 1 ва 2 чизмаларда келтирилган.

1-чизма

Талабга таъсир қилувчи омиллар

Таснифланиш аломатлари	Омилларнинг турлари
I. Келиб чиқиш табиати бўйича	1. 1. Иқтисодий 1.2. Ижтимоий 1.3. Демографик 1.4. Табиий – иқлим шароити 1.5. Тарихий – миллий
II. Талабга таъсир қилиш характери бўйича	2.1. Умумий 2.2. Махсус (хусусий) характердаги
III. Талабга таъсир қилиш даражасини ўлчаш, миқдорлаш бўйича	3.1. Бевосита (тўғридан – тўғри) 3.2. Билвосита ўлчанувчи

2 - чизма

Омилларнинг намоён бўлиш аломатлари.

1.1. Иқтисодий -	Миллий даромадни миқдори, тақсимланиши; аҳолининг даромади ва аҳоли гуруҳларига тақсимланиши; баҳонинг миқдори; аҳолини айрим товарлар билан таъминланганлиги (автомобил, телевизор, холодильник, мебел).
1.2. Ижтимоий -	Давлатнинг тақсимот сиёсати; жамиятни социал таркиби; аҳолининг моддий фаровонлиги; мода, эстетик (дид), истеъмол маданияти.
1.3. Демографик -	Аҳолини сони, таркиби;

	оила сони таркиби; қишлоқ ва шаҳар аҳолиси; миграцион жараён.
1.4. Табиий – иқлимий -	Табиий- иқлимий шарт - шароит
1.5. Тарихий – миллий -	Миллий урф – одат; Менталитет; Яшаш тартиби ва ҳ.к.
2.1. Умумий -	Аҳолини даромади; Харажатлари; Аҳолини сони; Баҳо.
2.2. Махсус (хусусий) -	Айрим товарларга талабни шакллантирувчи омиллар. Масалан: уй – жой қурулиши; электрлаштириш; газлаштириш; сув таъминоти ва ҳ.к.
3.1. Бевосита -	Бунга юқорида келтирилган таъсир даражасини ўлчаш мумкин бўлган омиллар
3.2. Билвосита -	Мода, истеъмолчиларни ҳулки; ҳоббийси ва ҳ.к.

Талабни ўрганиш ва прогнозлаш учун ҳар хил усуллар тизимидан фойдаланилади. Уларга:

1. Оддий экстраполяция усули;
2. Иқтисодий – математик моделлаштириш усуллари;
3. Норматив усуллар;
4. Экспорт баҳолаш усули.

Оддий экстраполяция усули талабни товар гуруҳлари бўйича кўп йиллик динамикасини ўрганиш, тенденцияларини аниқлаб келажакка уларни ўтказиш. Уни амалга ошириш учун талабни ўзгариш коэффициенти аниқланади ($K_{итт}$)

$$K_{итт} = \Delta T_{pi} : \Delta T_{ji} : \Delta T_{yi}$$

ΔT_{pi} – режалаштирилган йилга талабни ўсиш суръати, i – товар гуруҳи бўйича;

ΔT_{ji} – жорий йилни ўтган йилга нисбатан ўсиш темпаси, i – товар гуруҳи бўйича;

ΔT_{yi} – ўтган йиллар (M : 3 -5 йил) ўртача ўсиш суръати, i – товар гуруҳи бўйича.

Оддий экстраполяция усулига эластиклик коэффицентини аниқлаш усули ҳам киради. ($K_{э}$)

Эластиклик коэффицентини талабни бирон бир омил таъсир остида қанча фоизга ўзгариш миқдорини кўрсатади. M : аҳоли даромади, товар таклифи

$$KЭ = \frac{Y_1}{Y_6} : \frac{X_1}{X_6} = \frac{\Delta Y}{\Delta X}$$

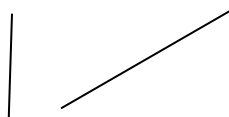
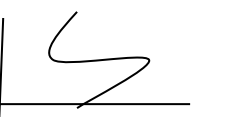
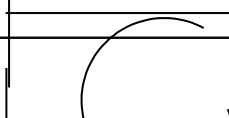
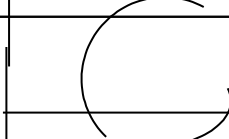
Бу ерда: Y_1 ; Y_6 – жон бошига тўғри келган товар айланиши, жорий ва базис йилига;

X_1 ; X_6 – жон бошига тўғри келган аҳолининг даромади, жорий ва базис йилига.

Талабни иқтисодий математик моделлаштириш усуллариининг турлари 3 чизмада келтирилган.

3 – чизма.

Иқтисодий математик моделлаштириш усуллари

Функциялар номи	Функцияларни математик тўзилиши	Боғлиқликни график кўриниши
I. Тренд модели (жуфт регрессия)		
1.1. Тўғри чизиқли модел	$Y = a + bt$	
1.2. Эгри чизиқли модел	$E = \frac{R}{I + ac^{bt}}$	
II. Регрессион моделлар		
2.1. Тўғри чизиқли кўп факторли модел	$Y = a_0 + a_1x + a_2x_2 + \dots + a_nx_n$	
2.2. Эгри чизиқли кўп факторли моделлар:		
2.2.1. Параболлик	$Y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2^2 + \dots + a_nx_n^n$	
2.2.2. Даражалик	$Y = a_0x_0^{a_0} + a_1x_1^{a_1} + a_2x_2^{a_2} + \dots + a_nx_n^{a_n}$	

Аҳолининг даромадлари ва харажатлари баланси

Савдо корхоналари фаолиятини ўрганишда, талаб ва таклифни мувофиқлаштиришда, уларни прогноз қилишда, аҳолининг даромадлари ва харажатларини ўрганиш катта аҳамият тутади. Чунки талабнинг иқтисодий асосини аҳолининг даромадлари ва харажатлари ташкил қилади.

Шу сабабли аҳолининг даромадлар ва харажатлари баланси тўзилади.

Қуйида аҳоли даромадлари ва харажатлари тўғрисида республикадаги ҳолат тўғрисида қисқача маълумот берамиз.

Мамлакатимизда аҳолини самарали муҳофаза қилишга йўналтирилган мақсадли чора-тадбирлар ҳамда юқори иқтисодий ўсиш ва бандлик суръатлари аҳоли фаровонлигини оширишни таъминламоқда.

Аҳоли реал даромадларининг ошишида асосий омил бўлиб, макроиқтисодий шароитнинг қулайлиги, иқтисодий ўсишнинг тез суръатларда ошиши, инфляциянинг сезиларли даражада пасайганлиги, иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар ва аҳолини аниқ ижтимоий ҳимоя қилишнинг кучайганлиги ҳисобланади.

Аҳоли даромадлари – бу алоҳида шахс ёки оила (уй хўжалиги) томонидан турли манбалардан маълум давр мобайнида олинadиган ва истеъмол, жамғарма, турли йиғим ва солиқларга сарфланadиган пул ва натурал тушумлар жаммуидир.

Аҳоли даромадлари асосан пул даромадлари ва натурал шаклдаги даромадлардан ташкил топади. Бозор муносабатлари ривожланиб борган сари аҳоли пул даромадларининг салмоғи сезиларли даражада ошиб, унинг таркибий тўзилиши ҳам такомиллашиб боради (1-расм).

Аҳоли даромадлари даражасига баҳо бериш учун номинал ва реал даромад тушунчаларидан фойдаланилади.

Аҳоли пул даромадлари – иш ҳақи, тадбиркорлик фаолиятдан олинadиган даромад, нафақа, пенсия, стипендия шаклидаги барча пул тушумларини, мулкдан фоиз, дивиденд, рента шаклда олинadиган даромадларни, қимматли қоғозлар, кўчмас мулк, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари, ҳунармандчилик буюмларини сотишдан ва ҳар хил хизматлар кўрсатишидан келиб тушadиган даромадлар.

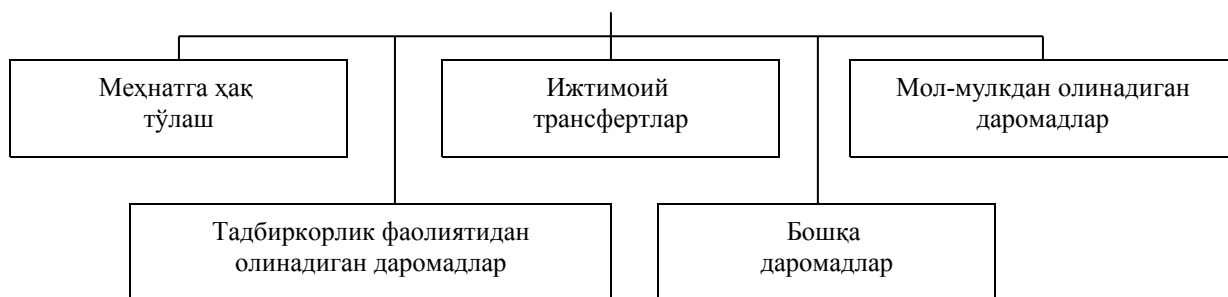
Натурал даромад – меҳнат ҳақи ҳисобига олинadиган ва уй хўжаликларининг ўз истеъмоллари учун ишлаб чиқарган маҳсулотлари.

Номинал даромад – аҳоли томонидан маълум вақт оралиғида олинган даромадларининг пул кўринишидаги миқдори.

Реал даромад – нарх даражаси ўзгаришини ҳисобга олиб, аҳолининг ихтиёрида бўлган даромадга сотиб олиш мумкин бўлган товар ва хизматлар миқдори бўлиб, реал даромад аҳолининг ихтиёрида бўлган даромаднинг харид қувватини билдиради.

1 -расм.

Аҳоли пул даромадларининг
таркибий тузилиши

Иш ҳақи ва аҳоли реал даромадларининг аҳамиятли даражада ўсиши миллий иқтисодиётнинг барқарор суръатларда ривожланиши билан бир қаторда ташқи савдо ва экспорт соҳасидаги фаолиятнинг самарадорлигига ҳам боғлиқ. Аҳолининг реал даромадлари 2009 йил давомида 26,5 фоизга кўпайгани, иш ҳақи, пенсия ва нафақаларнинг ўсиши 2009 йилда ўрта ҳисобда 40 фоизни ташкил этгани бунинг тасдиғидир.

Сўнгги йилларда иш ҳақи, пенсия, стипендия ва нафақалар миқдорини ошириш, жисмоний шахслар даромадидан олинадиган солиқ ставкаларини камайтириш, инфляция даражасини пасайтириш бўйича кўрилган чора-тадбирлар натижасида аҳолининг ялпи ва реал даромадлари сезиларли равишда ошди, унинг харид қобилияти барқарор суръатда ўсиб бормоқда. Жумладан, 2009 йилда 2000 йилга нисбатан ўртача иш ҳақи 28,5 баробар, пенсияларнинг ўртача миқдори қарийб 18 баробар, аҳоли жон бошига нисбатан пул даромадлари эса 12 баробар ошди.

2010 йилда ҳам иш ҳақини камида 30 фоизга, реал даромадларни эса 23 фоизга ошириш мўлжалланмоқда. Аҳолининг ўзоқ муддатли фойдаланишга мўлжалланган саноат товарларини харид қилиш бўйича харажатлари сезиларли даражада ўсди. Бундай шароитда аҳолининг ўсиб бораётган тўлов қобилияти билан мамлакатимиз корхоналарида ишлаб чиқарилаётган истеъмол товарлари ҳажми ўртасида ички бозорда мутаносибликни таъминлаш, бундай маҳсулотлар турини кенгайтириш, бозорларимизни улар билан ишончли тарзда тўлдириб бориш алоҳида аҳамият касб этади. Чунки, аҳолининг турмуш фаровонлиги кўп жиҳатдан унинг озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминланганлик даражасига боғлиқ бўлади. Мазкур масалани ҳал этишда ушбу маҳсулотларни ишлаб чиқариш учун кенг имкониятлар яратиш, деҳқон ва фермер хўжаликлари фаолиятларидан янада самарали фойдаланиш зарур бўлади.

Аҳоли турмуш даражасига унинг пул сарф-харажатлари ва жамғармалари таркиби ҳамда улар ўртасидаги нисбат ҳам сезиларли даражада таъсир кўрсатади. Умумий ҳолда аҳоли пул сарф-харажатлари ва жамғармалари таркиби товар сотиб олиш ва хизматларга тўловлар, мажбурий тўлов ва бадаллар, омонатлар, қимматли қоғозлар, қатъий валюта харид қилиш ва бошқа сарф-харажатлардан ибора

2-расм

Ижтимоий эҳтиёжларни қондириш жараёни аҳоли ҳаёт фаолияти учун шароитлар яратади. Бу шароитлар «турмуш сифати» тушунчаси билан тавсифланади.

Турмуш сифати – жамият фаровонлиги даражасини намоён этувчи ва моҳиятига кўра унинг ўлчови ҳисобланувчи тушунча.

Турмуш сифати кўплаб омиллар таъсирида шаклланади (3-расм).

3-расм.

Аҳоли турмуш даражасини яхшилаш ва уларга қулайликлар яратиш жараёнида хонадонларни газлаштириш ва аҳоли учун етказиб бериладиган табиий газ нархини белгилаш масаласи ҳам муҳим аҳамият касб этади. Республикамизга етказиб берилаётган табиий газ кўшни давлатларга нисбатан арзон нархларда етказиб берилади. Масалан, аҳолига 1 минг м³ ҳажмдаги табиий газни сотиш учун Қирғизистонда 309 доллар, Тожикистонда 303,5 доллар, Қозоғистонда 100-140 доллар, Ўзбекистонда эса 30 доллар нарх белгиланган.

Аҳолининг даромадлари ва харажатлари асосида унинг харид фонди аниқланади.

Аҳолининг харид фонди деб – аҳоли даромадларининг истеъмол товарлари сотиб олишга ажратилган қисми тушунилади.

Таянч иборалар: эҳтиёж, талаб, биологик эҳтиёж, ижтимоий эҳтиёж, бизнесли эҳтиёж, келиб чиққан эҳтиёж, мета эҳтиёж, сотиб олиш қобилияти, минимал саватча, аҳолининг даромадлари, аҳолининг харажатлари, истеъмол бюджети.

3.Истеъмол товарларига таклифнинг шаклланиши.

Истеъмол товарлари таклифи тушунчаси.

Бизлар фақат истеъмолтоварлари таклифи тўғрисида фикр юритамиз.

Жамиятда таклифни бошқа турлари ҳам мавжуд. Уларни инсон, жамият эҳтиёжларидан келиб чиқиб турлаш мумкин.

Масалан:

- I. Ишлаб чиқариш воситалари таклифи: а) меҳнат қуроллари таклифи; б) ишчи кучи таклифи.
- II. Молиявий ресурслар таклифи;
- III. Маънавий эҳтиёжларни қондирувчи таклифлар;
- IV. Руҳий эҳтиёжларини қондирувчи таклифлар;
- V. Хавфсизликни, мудофани таъминловчи;
- VI. Дунё океани, космосни ўрганишни таъминловчи;
- VII. Экологик муҳитни сақловчи;
- VIII. Бошқа хизматлар таклифи.

Умуман олганда таклиф – тарихий-иқтисодий категория.

Истеъмол товарлари таклифи деганда сотишга мўлжалланган, бозорга келтирилган, у ерда тўрган ва келтирилиши мумкин бўлган товарлар массасини тушинамиз. Яъни унинг қиймати, миқдори ва ассортименттини кўз олдимизга келтиришимиз керак.

Истеъмол товарлари таклифи аҳолини истеъмол товарларига бўлган талабини қондиришни ашёвий (натурал) асосини ташкил қилади.

Истеъмол товарлари таклифи ўзининг хажми ва таркиби бўйича аҳолининг шахсий эҳтиёжини қондиришга қаратилади.

Истеъмол товарлари таклифи тушунчаси билан бозор сиғими деган кўрсаткич тигиз боғлиқ.

Бозор сиғими деганда қандайдир даврда (кун, ой, йил) бозорда сотилиши мумкин бўлган товарлар қийматини пулдаги ифодаси тушинилади.

Шундай қилиб, бозор сиғими истеъмол товарлари таклифини қиймат миқдорини англатади. У фақат қиймат кўрсаткичида ифодаланади.

Истеъмол товарлари таклифи бирон бир вақт даврига қиймат (сўм), натурал ва нисбий (кунлар) кўрсаткичлар орқали ҳисобга олинади, таҳлил қилинади, режалаштирилади ва келажакка башорат қилинади. Истеъмол товарлари таклифини аҳолига сотиш учун мўлжалланган қисми бозор фонди

деб аталади. Унинг ҳажми истеъмол бозорига ҳар хил манбалардан кирган товарларнинг миқдори ва товарлар захираси билан белгиланади.

Истеъмол товарлари таклифининг манбалари ва тавсифи.

Истеъмол товарлари таклифини шаклланиши ҳудуд, вилоят, давлат миққиёси бўйича, уларни яратиш ва келиш манбалари нуқтаи назардан ўрганилади.

Истеъмол товарлари таклифини манбаларига қуйидагиларни киритиш мумкин.

- I. Табиат томонидан яратилган (ер, сув, табиий бойликлар ёки табиий қазилмалар).
- II. Ишлаб чиқариш. Саноатнинг барча турлари. Бу ерда катта саноат корхоналари (оғир, енгил, озиқ-овқат саноати) эътиборга олинмоқда.
- III. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари тайёрлаб берувчилар
- IV. Ишлаб чиқариш ва қишлоқ хўжалиги соҳасидаги кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик корхоналари, фирмалари ва микрофирмалар.
- V. Қишлоқ ва шаҳар аҳолисини тарморқа, дача хўжалиги.
- VI. Чет эл, бошқа ҳудуд, вилоятлардаги (юқорида келтирилган) беш гуруҳда яратилган маҳсулотни етказувчилар.

Келтирилган манбалар умумлаштирилган тарзда берилмоқда.

Ушбу манбалар мулк шаклига, таркибий тўзулмасига қараб (масалан, вазирлик, идоралар, уюшмалар каби), яна ҳар хил шаклдаги манбаларга тавсифланиши мумкин.

Истеъмол товарлари таклифи манбалари, ассортиментти, ишлатилиш йўналишлари бўйича турларга бўлинади.

4-чизма.

Истеъмол таклифини таснифланиши

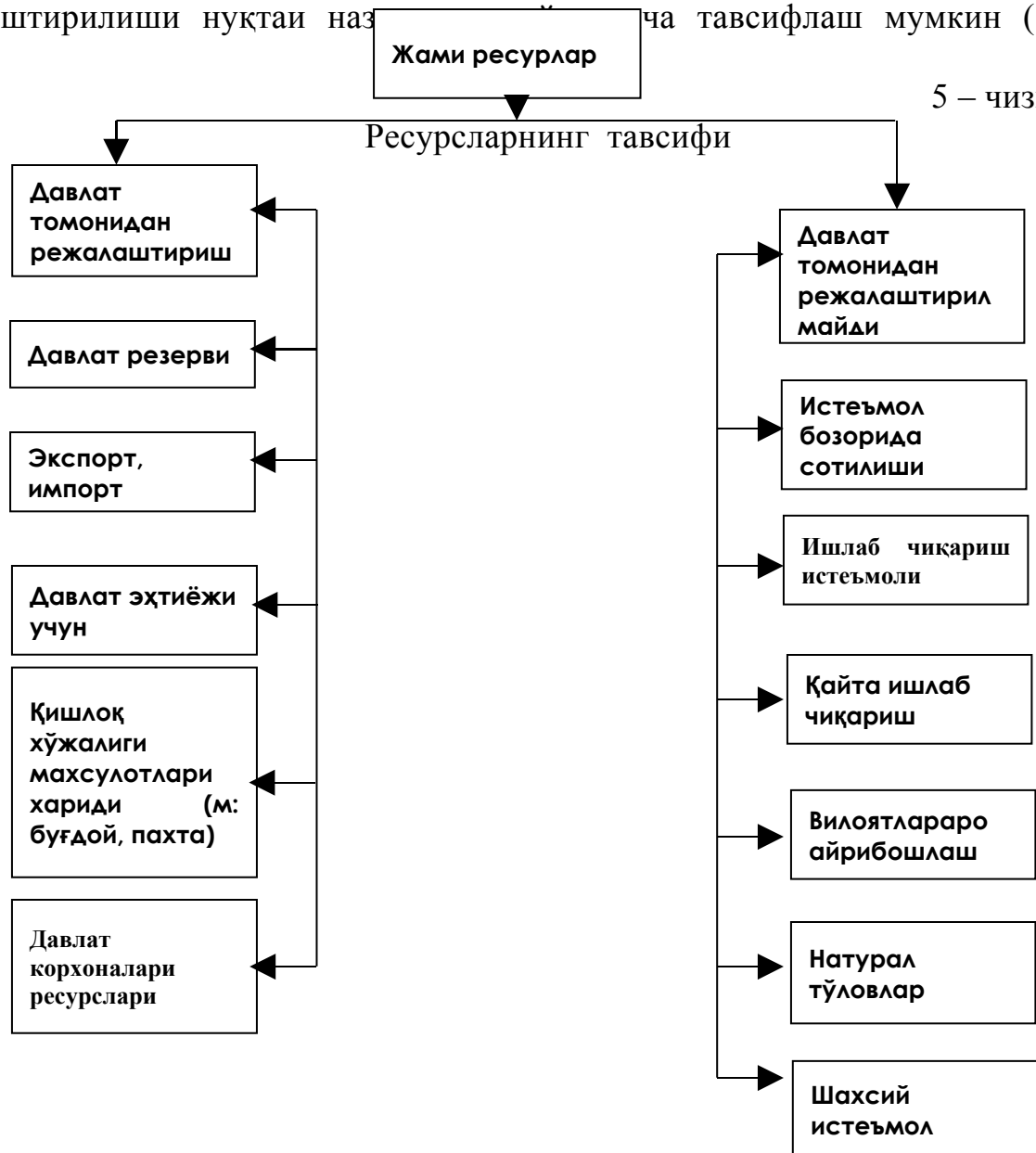
Таснифланиш аломатлари	Истеъмол товарлари таклифи
I. Манбалари бўйича	Табиий неъматлар Ишлаб чиқариш Қишлоқ хўжалиги Кичик бизнес Аҳолининг томорқа хўжалиги Импорт
II. Ассотименти бўйича	2.1. Озиқ-овқат товарлари 2.2. Нооziқ-овқат товарлари
III. Ишлатилиш йўналишлари бўйича	Истеъмол товарлари бозорида қайта ишлаб чиқаришга Ишлаб чиқариш истеъмолига Натурал тўловларга (қишлоқ хўжалигида) Давлат резевлари Давлат бюджети ташкилотлари фондлари Экспорт Товар захиралари

4. Истеъмол товарлари таклифини режалаштириш.

Истеъмол товарлари таклифини жамиятда, регион ва ҳудудлар миқёсида режалаштириш, талаб билан мувофиқлаштириш иқтисодий усуллар орқали ҳисоб китоб қилиш, уни ҳаракатини, йўналишларини тартибга солиш давлатнинг ҳар хил органлари томонидан амалда қўлланилади.

Бунинг учун асосан саноат маҳсулотлари, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, талаб ва таклиф балансларидан кенг қўлланилади.

Балансни тўзишда техник-иқтисодий ҳисоблар, нормативлардан фойдаланилади. Баланслар маҳсулотлари ассортиментлари бўйича натурал ва қиймат кўрсаткичларда ишлаб чиқилади. Баланслар икки қисмдан иборат бўлиб, бир (чап) томонидан ресурслар, иккинчи (ўнг) томонида уларни ишлатилиши акс топади. Вилоят ва республика миқёсида истеъмол товарлари ассортименти бўйича ҳамда алоҳида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари турлари бўйича баланслар тўзилади. Ресурсларни давлат томонидан режалаштирилиши нуқтаи назардан қаролганда тақдирини қандайдир тарзда таъин қилиш мумкин (5 – чизма)

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

- 1.Абдукаримов Б.А. ва бошқалар «Корхона иқтисодиёти», Дарслик, Тошкент «Фан», 2005.**
- 2.Пардаев М.Қ., Абдукаримов Б.А. Меҳнат иқтисоди ва социологияси. Ўқув қўлланма. Самарқанд, 2002.**
- 3. Абдукаримов Б.А. «Ички савдо иқтисодиёти», Дарслик, Тошкент «Фан», 2007.**
- 4. Абдукаримов Б.А. « Ички савдо иқтисодиёти », Дарслик, Тошкент «Иқтисод-молия», 2010.**